

Strömsskolan
Brodalsvägen 1-7
463 32 Lilla Edet

2010-05-20
1 (20)
Dnr: 40-2009:1774

Kvalitetsgranskning av Strömsskolan i Lilla Edets kommun

Skolinspektionens beslut

Skolinspektionen har genomfört en granskning av undervisningen i Strömsskolan. Syftet har varit att bedöma kvaliteten i undervisningen i svenska och naturorienterande ämnen gällande läsprocessen. Granskningen har omfattat skolornas årskurser 4-6. Skolinspektionen har granskat om:

- skolan använder läsprocessen aktivt i undervisningen i svenskämnet och i de naturorienterande ämnena
- skolan genomför undervisning i svenska och i de naturorienterande ämnena i sådana kommunikativa sammanhang som främjar elevernas kontinuerliga läsutveckling

I begreppet läsprocessen i undervisningen ingår i denna granskning att eleverna får möjlighet att läsa, tala, lyssna och skriva med syfte att utvecklas så långt som möjligt i sin läsutveckling. De kommunikativa sammanhangen handlar om att samtliga elever ges möjlighet att uttrycka sina reflektioner och erfarenheter av lästa texter i ett socialt sammanhang.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver genomföra åtgärder för att höja undervisningskvaliteten i ämnet svenska med inriktning mot läsprocessen så att:

- skolan organiserar undervisningen så att eleverna ges möjlighet till kommunikation och samarbete
- skolan organiserar och genomför undervisningen i samverkan med eleverna
- eleverna möter olika slags texter
- texterna väljs utifrån elevens utvecklingsnivå
- lärarna förbereder läsning genom att ge eleven förförståelse till texten
- eleverna bearbetar och kommunicerar kring texter i undervisningen

- varje elevs kunskapsutveckling gällande läsning utvärderas och bedöms
- skolans fysiska miljö stödjer läsprocessen
- skolans resultat i ämnet svenska följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen
- lärarna ges möjlighet till kompetensutveckling och samverkan med inriktning mot läsprocessen

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver genomföra åtgärder för att höja undervisningskvaliteten i de naturorienterade ämnena med inriktning mot läsprocessen så att:

- skolan organiserar och genomför undervisningen i samverkan med eleverna
- eleverna möter olika slags texter
- texterna väljs utifrån elevens utvecklingsnivå
- eleverna bearbetar och kommunicerar kring texter i undervisningen
- skolans fysiska miljö stödjer läsprocessen
- skolans resultat i naturorienterade ämnen följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen

Skolinspektionen bedömer att skolan uppvisar regelbrister och att rektorn behöver vidta åtgärder så att:

- lärarna upprättar skriftliga omdömen i svenska och i de naturorienterade ämnena
- skolans pedagogiska personal har utbildning för den undervisning de i huvudsak bedriver

Skolinspektionen följer upp de bedömningar som granskningen resulterat i. Senast inom tre månader från dagen för beslutet, dvs. den 20 augusti 2010, ska Strömsskolan lämna en redovisning till Skolinspektionen i Göteborg. Redovisningen ska beskriva de åtgärder skolan har vidtagit och en plan för det fortsatta arbetet.

Rektorn har tagit del av och givits möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten. Övriga skolrelaterade regelbrister som eventuellt framkommit vid gransk-

ningen har rapporterats muntligt till rektorn. Skolinspektionen kommer också att följa upp dessa regelbrister vid nästa tillsyn.

Skolinspektionens granskning av Läsprocessen i svenska och naturorienterande ämnen, årskurs 4 - 6 i Strömsskolan i Lilla Edets kommun

Bakgrund

Skolinspektionen har genomfört en kvalitetsgranskning av undervisningen i svenska och naturorienterande ämnen avseende läsprocessen för årskurserna 4-6. Granskningen har berört 31 skolor i 24 kommuner under perioden oktober till december 2009. Av de 31 skolorna är 27 kommunala och 4 fristående skolor. Strömsskolan i Lilla Edets kommun ingår i denna granskning. Skolinspektionens övergripande iakttagelser och slutsatser från granskningens samtliga berörda skolor redovisas i Skolinspektionens rapport "Läsprocessen i svenska och naturorienterande ämnen, årskurs 4-6".

Övergripande information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning/>).

Kvalitetsgranskningens syfte

Den här granskningen syftar till att undersöka om skolan främjar alla elevers läsutveckling genom att skolan använder läsprocessen aktivt i undervisningen. Granskningen ska också undersöka om eleverna får möjlighet att utvecklas i ett kommunikativt sammanhang – dvs. att eleverna får ge uttryck för sina reflektioner och erfarenheter av texter i ett socialt sammanhang. Brister i de berörda skolorna ska uppmärksammas så att skolorna kan förbättra undervisningen när det gäller läsprocessen, med högre måluppfyllelse som följd.

Bakgrunden till denna granskning är att forskning och andra utvärderingar har pekat på försämringar över tid gällande läsprocessens del i undervisningen. De försämringar som framkommit handlar bland annat om hur undervisningen utformats. Dessutom har förutsättningarna för en undervisning av god kvalitet ifrågasatts. Slutligen har elevers resultat i relation till deras läsning blivit sämre.¹

Granskningens bedömningsområden presenteras nedan. Därefter redogörs för de bedömningar och iakttagelser som Skolinspektionen gjort av Strömsskolan. Inledningsvis bedöms undervisningen i svenskämnet och därefter följer en bedömning av skolans undervisning i de naturorienterande ämnena. Samtliga områden och kriterier bedöms. I de fall där Skolinspektionen anser att åtgärder behöver vidtas från skolans sida framkommer detta i strecksatser under bedömningstexten. Skolinspektionens bedömningar

¹ För ytterligare bakgrund med tillhörande referenser, se Skolinspektionens övergripande rapport "Läsprocessen i svenska och naturorienterande ämnen, årskurs 4-6".

grundar sig i författningsstöd såväl som forskningsstöd. Tillsammans utgör de underlag för hur skolan bör arbeta med läsprocessen i undervisningen. Det författnings- och forskningsstöd som granskningen vilar på återfinns som bilaga till detta beslut.

De bedömningar som Skolinspektionen har gjort utgår från analyser av olika dokument från skolan. Vidare har en enkät till de lärare som undervisar i svenska och naturorienterande ämnen i årskurs 4-6 använts. Två inspektörer har besökt skolan i fyra dagar och intervjuat rektorn, lärare och elever. Dessutom har inspektörerna genomfört klassrumsobservationer. Besöket på Strömsskolan gjordes den 19–22 oktober 2009.

Bedömningskriterier

Skolinspektionen bedömer undervisningen i svenska och naturorienterande ämnen utifrån följande bedömningsområden och kriterier:

1. *Organisation av undervisningen:*
 - skolan organiserar undervisningen så att eleverna ges möjlighet till kommunikation och samarbete
 - skolan organiserar och genomför undervisningen i samverkan med eleverna
2. *Bearbetning av och kommunikation kring texten:*
 - eleverna möter olika slags texter
 - texterna väljs utifrån elevens utvecklingsnivå
 - lärarna förbereder läsning genom att ge eleven förförståelse till texten
 - eleverna bearbetar och kommunicerar kring texter i undervisningen
 - varje elevs kunskapsutveckling gällande läsning utvärderas och bedöms
3. *Miljö och förutsättningar för undervisningen:*
 - skolans fysiska miljö stödjer läsprocessen
 - skolans resultat i ämnet svenska och naturorienterande ämnen följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen
 - lärarna ges möjlighet till kompetensutveckling och samverkan med inriktning mot läsprocessen

Strömsskolan

Strömsskolan ligger väster om Göta älv med närhet till centrum i Lilla Edets kommun. Dess verksamhet har tidigare rymt elever från förskoleklass och årskurserna 1–9. Inför läsåret 2009/10 gjordes en omfattande strukturförändring gällande organisation, lokaler och personal i kommunen bland annat på grund av sjunkande elevantal. Därefter omfattar skolan förskoleklass och årskurserna 1–6. Vid granskningsbesöket fanns 164 elever i skolan och i årskurserna 4–6 hade skolan 83 elever fördelade på tre klasser samt en liten klass med elever i årskurserna 4–6.

De flesta lärarna och många av kamraterna är nya för alla elever. De elever i årskurs 6 som gick i Strömsskolan i årskurs 5 har haft flera lärarbyten under det läsåret. I och med att eleverna i årskurserna 7–9 har flyttats står många klassrum tomma i skolan och de tre klasserna har tillgång till två klassrum vardera.

Under höstterminen pågår en nedmontering och flytt av paviljonger. Dessa har tidigare inrymt laborationssalar mm. samt ett skolbibliotek.

Läsprocessen i svenska

Organisation av undervisningen

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att eleverna inte ges möjlighet till kommunikation och samarbete samt att undervisningen inte organiseras och genomförs så att eleverna utvecklas efter sina behov. Granskningen visar dock att kvaliteten inom dessa områden varierar stort på skolan. Eleverna saknar inflytande och görs inte delaktiga i planeringen av undervisningen.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver genomföra åtgärder för att höja undervisningskvaliteten i ämnet svenska med inriktning mot läsprocessen så att:

- skolan organiserar undervisningen så att eleverna ges möjlighet till kommunikation och samarbete
- skolan organiserar och genomför undervisningen i samverkan med eleverna

Skolinspektionens iakttagelser

Undervisningen i svenska i Strömsskolan genomförs oftast i helklass av den lärare som också är mentor/klassföreståndare. Årskurs 4 undervisas till största delen av två lärare i var sina klassrum. I svenskundervisningen har lärarna valt att använda ett läromedel

som de upplever är heltäckande. Lärarna uppger att de valt att följa detta läromedel, eftersom de konstaterat genom kunskapsuppföljningar att eleverna behöver förbättra sina resultat i svenska, bland annat läsförståelse. Elever och lärare berättar i intervjuer att det är vanligast att eleverna läser tyst och svarar på frågor enskilt. Eleverna säger också att "när man är färdig med ett avsnitt får man vänta in klassen".

Vid de klassrumsobservationer som gjordes vid granskningen förekom dialog mellan lärare och elever men lärarna byggde sällan vidare på elevernas tankar och frågeställningar, utan frågorna var kontrollfrågor av vad eleverna mindes eller förstod av instruktioner och tidigare genomgångar. Vid något tillfälle drogs paralleller till elevernas erfarenheter och då var eleverna mycket engagerade.

Lärarna uppger att eftersom inte bara eleverna utan också lärarna är nya för varandra har de hittills inte haft tid att föra pedagogiska diskussioner. De planerar sin undervisning enskilt eller tillsammans med den mentor/lärare som de delar klassen med. Eleverna är heller inte delaktiga i någon planering av undervisningen.

Bearbetning av och kommunikation kring texten

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att i arbetet med läsprocessen behöver skolan förbättra sitt arbete och låta eleverna möta olika slags texter och att dessa bör anpassas bättre efter varje elevs utvecklingsnivå.

Eleverna behöver även i högre utsträckning ges möjligheter att utveckla ett rikt och nyanserat språk bland annat genom att samtala och uttrycka idéer såväl i tal som i skrift.

I skolans arbete med att utvärdera och bedöma elevens kunskapsutveckling gällande läsning behöver skolans individuella utvecklingsplaner med skriftliga omdömen förbättras så att elevens kunskapsutveckling i relation till målen i ämnet svenska tydligt framgår.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver genomföra åtgärder för att höja undervisningskvaliteten i ämnet svenska med inriktning mot läsprocessen så att:

- eleverna möter olika slags texter
- texterna väljs utifrån elevens utvecklingsnivå
- lärarna förbereder läsning genom att ge eleven förförståelse till texten
- eleverna bearbetar och kommunicerar kring texter i undervisningen

- varje elevs kunskapsutveckling gällande läsning utvärderas och bedöms

Skolinspektionen bedömer att skolan uppvisar regelbrister och att rektor behöver vidta åtgärder så att:

- lärarna upprättar skriftliga omdömen i svenska

Skolinspektionens iakttagelser

I svenskundervisningen i Strömsskolan ges eleverna möjlighet att möta olika slags texter. Detta sker dels genom läsning i läroböcker dels genom läsning av skönlitterära texter. I läsundervisningen förekommer högläsning av lärare och av elever samt tyst läsning.

Elever kan också läsa högt i smågrupper och i samband med högläsning kan elever få rita.

Eleverna får själva välja bänkböcker och uppger att det vanligaste är att de själva tar med bänkbok hemifrån eftersom de böcker som finns i skolan mest är gamla böcker och att det inte finns mycket att välja bland. Elever i en av klasserna berättar att de ytterst sällan får läsa i sina bänkböcker och att deras lärare mycket sporadiskt läser högt för dem ur någon kapitelbok.

Hur mycket läraren arbetar med förförståelse av en text varierar mellan olika klasser på skolan. I de fall där läraren arbetar med att utveckla elevernas förförståelse formas den i stor utsträckning i helklass. Läraren kan då visa bilder eller ha öppna frågeställningar. Läraren kan även ha genomgång av innehåll och ord och begrepp innan eleverna läser texten. Vanligt är, enligt eleverna, att eleverna tar upp boken och börjar läsa enskilt och frågar efter hand om de inte förstår. Flera av de intervjuade eleverna berättar att de tycker det är pinsamt att fråga och därigenom visa att man inte förstår.

I det läromedel som används i klasserna bearbetas texterna i stor utsträckning enskilt av eleverna och om uppgiften så kräver i par eller i grupper. Eleverna, liksom lärarna, berättar att det finns elever som inte hinner med alla momenten som finns i anslutning till texten.

Bearbetning av övriga texter sker i mindre utsträckning och elevernas egenproducerade texter används sällan.

I en klass arbetar eleverna med att ta ut en artikel ur tidningar och med hjälp av den illustrera och skriva text på en affisch. Läraren kommer sedan att välja ut några av dem och skicka till en tävling som en tidning anordnar (TIS, tidning i skolan).

För att följa elevers läsutveckling använder lärarna det diagnosmaterial som är knutet till läromedlet och alla elevernas läshastighet kartläggs i ett läsutvecklingsschema (LUS). Skolan har genomfört de nationella ämnesproven i årskurs 3 och 5. Det finns dock ingen övergripande sammanställning över resultaten på dessa och flera av lärarna uppger att de inte vet hur det gått för alla elever, varken på de nationella ämnesproven eller i förhållande till de nationella målen. Strömsskolans elever som gick i årskurs 5 förra läsåret hade flera olika lärare under läsåret och en del av de lärare som undervisade i de nedlagda skolorna finns inte längre kvar, ens i kommunen.

Information om elevernas kunskapsutveckling gällande läsning i samband med övergången är bristfälliga. Lärarlaget uppger att de inte fört pedagogiska diskussioner om till exempel undervisningen kring läsprocessen eller gjort någon lokal pedagogisk planering.

Eleverna uppger att de får veta hur de ligger till i sin läsutveckling under utvecklingssamtalen. I de individuella utvecklingsplaner Skolinspektionen tagit del av finns dock ingen information eller skriftliga omdömen om hur långt eleven kommit i sin utveckling i förhållande till kursplanemålen i ämnet svenska.

Miljö och förutsättningar för undervisningen

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att de begränsningar som finns i skolan avseende fysiska miljön med avsaknad av olika slags texter och särskilda läsmiljöer gör att skolan behöver vidta åtgärder för att höja kvaliteten i undervisningen. Tillgången och exponering av elevproducerande texter i klassrummen kan också vara större. Rektorn behöver ta ett ökat ansvar för att följa upp skolans resultat samt att lärarna ges kompetensutveckling med inriktning mot läsprocessen.

I skolan finns lärare som undervisar i ämnet svenska utan att ha utbildning i ämnet trots att skolan har tillgång till utbildade lärare i svenska.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver genomföra åtgärder för att höja undervisningskvaliteten i ämnet svenska med inriktning mot läsprocessen så att:

- skolans fysiska miljö stödjer läsprocessen
- skolans resultat i ämnet svenska följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen
- lärarna ges möjlighet till kompetensutveckling och samverkan med inriktning mot läsprocessen

Skolinspektionen bedömer att skolan uppvisar regelbrister och att rektor behöver vidta åtgärder så att:

-skolans pedagogiska personal har utbildning för den undervisning de i huvudsak bedriver

Skolinspektionens iakttagelser

Eleverna i årskurs 4 har sina klassrum i en byggnad där flera klassrum står oanvända och endast två används till undervisning. I klassen finns 31 elever som undervisas av två lärare i var sina lektionssalar. De har oftast gemensam genomgång och därefter följer en del av klassen den ena läraren till det angränsande klassrummet. Eleverna i årskurserna 5 och 6 undervisas i en separat del av skolan. De har tillgång till grupprum i anslutning till respektive klassrum.

En del elever berättar att de går till kommunbiblioteket och lånar böcker på fritiden. En av lärarna berättar att han bygger upp en boksamling med böcker som han får från elevernas vårdnadshavare m.fl. Eleverna har inte varit i kommunbiblioteket under skoltid och en av lärarna berättar att hon privat lånar böcker till vissa elever i sin klass.

Det finns inga särskilda läsmiljöer i skolan och skolbibliotek ska förflyttas och böckerna ligger till stor del i kartonger. Flertalet av intervjuade elever uppger att de aldrig varit i skolbiblioteket. I skolan saknas både kompenserande, dvs. hjälpmedel för elever med särskilda behov, och utmanande läroböcker och läromedel. Rektorn uppger vid kommunikering av denna rapport att skolbiblioteket är upppackat och består av en skönlitterär del och en faktadel/ forskning. Skolan har även köpt in skönlitteratur för bättre kunna att möta varje elevs behov och intressen.

I klass- och grupprummen finns skönlitterära böcker och elevtexter tillgängliga i liten utsträckning. Vid tidpunkten för granskningen är även stödet i form av it-utrustning mycket begränsat. Rektorn uppger dock att det finns inköpta datorer som ska komma skolan till godo senare under terminen. Rektorn uppger vid kommunikeringen att datorerna kommit på plats och förutom en datasal med en Active board har varje klass tillgång till två datorer i sina klassrum.

Lärarna har inte haft någon ämnesinriktad kompetensutbildning utan rektorn menar att det varit viktigt att få ihop lärlaget och att de arbetat mest med trygghetsfrågor samt "fortbildning som i stor utsträckning handlat om det webbaserade kommunikationsinstrumentet Ping Pong (dialog, skolarbete m.m. för elever/föräldrar/pedagoger på webben) som skall användas inom hela Bildningsförvaltningen".

Rektorn beskriver att hon får en bild av elevernas hälsa och kunskapsutveckling genom elevhälsoteamets möten och genom besök i respektive arbetslag.

De flesta, men inte alla, lärare som undervisar i svenska har pedagogisk utbildning. Eftersom skolan organiseras i ett klasslärarsystem, innebär det att det finns lärare som undervisar i ämnet svenska, trots att de saknar utbildning i ämnet.

Läsprocessen i naturorienterande ämnen

Organisation av undervisningen

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att elevernas möjlighet till kommunikation och samarbete är styrt av respektive lärare. Granskningen visar dock att kvaliteten inom dessa områden varierar på skolan, vilket bör uppmärksammas så att alla elever ges möjlighet till en likvärdig utbildning av god kvalitet. Eleverna görs inte delaktiga i planeringen av undervisningen.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver genomföra åtgärder för att höja undervisningskvaliteten i de naturorienterande ämnena med inriktning mot läsprocessen så att:

- skolan organiserar och genomför undervisningen i samverkan med eleverna

Skolinspektionens iakttagelser

Undervisningen i naturorienterande ämnena i Strömsskolan sker i huvudsak i klassrummen eller utomhus i den närliggande skogen. Lärarna menar att eftersom undervisningen är inriktad mot ett undersökande arbetssätt förekommer textläsning i liten utsträckning.

Vid klassrumsobservationer som gjordes vid granskningen förkom dialoger mellan lärare och elever vid några tillfällen. Mottagaren av svaren på frågorna var läraren även om eleverna arbetade i par eller grupp.

Eleverna är inte delaktiga i planering av undervisningen vad gäller innehåll, arbetssätt och arbetsområde, men däremot kan de få olika välja aktiviteter inom ett arbetsområde.

Bearbetning av och kommunikation kring texten

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att Strömsskolan behöver uppmärksamma och arbeta mer med att anpassa läsning och texter till dess olika syften. Texterna bör i högre grad varieras för att eleverna ska kunna utveckla förmågor som att hämta information, tolka, och

värdera olika källor och budskap. Texterna eleverna möter behöver också vara anpassade efter elevernas mognad och intresse.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver genomföra åtgärder för att höja undervisningskvaliteten i de naturorienterande ämnena med inriktning mot läsprocessen så att:

- eleverna möter olika slags texter
- texterna väljs utifrån elevens utvecklingsnivå
- eleverna bearbetar och kommunicerar kring texter i undervisningen

Skolinspektionen bedömer att skolan uppvisar regelbrister och att rektor behöver vidta åtgärder så att:

- lärarna upprättar skriftliga omdömen i de naturorienterande ämnena

Skolinspektionens iakttagelser

Undervisningen i de naturorienterande ämnena sker ofta utomhus och eleverna samlar underlag inför olika arbetsområden. Det är också vanligt att eleverna antecknar vad läraren skrivit på tavlan. När det förekommer textläsning i naturorienterande ämnen är det företrädesvis i biologi.

De texter som används är huvudsakligen lärarens egna men läroböcker och texter hämtade från internet används också. Elevernas texter används inte i undervisningen annat än vid redovisningar.

Lärarna berättar att de använder bilder, föremål/rekvisita eller film för att skapa förståelse och förbereda eleverna inför nya texter. De kan också ge eleverna frågor inför läsning av ny text, be dem rita eller uppmärksamma eleverna på svåra ord och begrepp.

Läsning sker genom att läraren läser högt eller att eleverna turas om att läsa högt för varandra och svaga läsare förskonas från att läsa högt i klassen. Vid en av klassrumsobservationerna som gjordes vid granskningen arbetade elever i små grupper med ny text.

Lärarna säger att de inte hunnit lära känna eleverna tillräckligt för att kunna anpassa texterna efter elevers olika behov. Det förekommer också tyst läsning med frågor som läraren skriver på tavlan och eleverna skriver svar eller ritar i sina arbetsböcker. Vid efterarbetet styr läraren frågorna och är till största delen mottagare av svaren.

Eleverna säger att de i utvecklingssamtalen får veta hur de ligger till i de olika ämnena. Lärarna har inte haft gemensamma diskussioner om de nationella kursplanernas mål

och de individuella utvecklingsplaner Skolinspektionen tagit del av saknar skriftliga omdömen om elevens kunskapsutveckling i de naturorienterande ämnena.

Miljö och förutsättningar för undervisningen

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att det kommunala biblioteket som finns inte utnyttjas i tillräcklig utsträckning i undervisningen.

Skolinspektionen bedömer vidare att rektorn bör uppmärksamma lärarnas behov av att fördjupa det pedagogiska utvecklingsarbetet i de naturorienterande ämnena och att skolans organisation i högre grad behöver stödja läsprocessen genom kompetensutveckling för lärarna. Skolinspektionen bedömer vidare att rektorn behöver ta ansvar för att elevernas resultat följs upp och utvärderas för ökad måluppfyllelse.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna behöver genomföra åtgärder för att höja undervisningskvaliteten i de naturorienterande ämnena med inriktning mot läsprocessen så att:

- skolans fysiska miljö stödjer läsprocessen

Skolinspektionens iakttagelser

Skolbiblioteket liksom det kommunala biblioteket utnyttjas inte som stöd i undervisningen i de naturorienterande ämnena och faktaböcker liksom elevtexter inom dessa ämnen finns exponerade i mycket begränsad utsträckning i klass- och grupprummen.

Lärarna har fått mycket begränsad information om vad eleverna arbetat med i de naturorienterande ämnena, hur långt de har kommit i sin kunskapsutveckling. Se motsvarande avsnitt av Läsprocessen i svenska, i denna rapport.

Den dokumentation som finns om elevernas kunskapsutveckling är bristfällig och på skolnivå görs ingen uppföljning av elevernas resultat i naturorienterande ämnena i årskurserna 4–6. Dock uppger rektorn vid kommunikering av rapporten att det finns dokumentation i form av portfolio och individuella utvecklingsplaner över de elever som haft sin skolgång i Strömsskolan.

I ärendets slutliga handläggning har undervisningsråden Kristina Svensson och Marita Bergman samt utredaren Lena Stadler deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Bertil Karlhager
Enhetschef

Marie Karlsson
Undervisningsråd

Kopia till: Lilla Edet

Bilaga 1**Bedömningsunderlag**

Den konkreta granskningen och de beslut som Skolinspektionen har fattat utgår från tre bedömningsområden med fokus på läsprocessen: *skolans organisation av undervisningen, skolans bearbetning av och kommunikation kring texten* samt *skolans miljö och förutsättningar för undervisningen*. Dessa kommer från författningstexter och aktuell forskning samt Skolverkets tidigare granskning av läs- och skrivprocessen. Inom de tre områdena har sedan ett antal bedömningskriterier fastställts från Skolinspektionens sida och utgjort grunden för de skolbeslut som formulerats för de 31 skolor som ingått i granskningen.

Skolans organisation av undervisningen

För att bedöma skolans organisation av undervisningen i svenska och naturorienterande ämnen utifrån fokus på läsprocessen har Skolinspektionen utgått från två kriterier. Det första handlar om att *undervisningen ska organiseras så att eleverna ges möjlighet till kommunikation och samarbete*. Alla elever ska, enligt författningstext, "få rika möjligheter att samtala, läsa och skriva för att utveckla och få tilltro till sin språkliga förmåga". En viktig aspekt är att språket utvecklas i ett socialt samspel med andra.² Utifrån forskning utgår kriteriet från vikten av en så kallad flerstämmig språkmiljö – det vill säga att alla elevers röster ska göras hörda i tal och skrift.³ En aktiv lärare skapar möjligheter till kommunikation och samverkan mellan lärare och elever samt mellan eleverna. Exempel på detta är att eleverna får arbeta i olika gruppkonstellationer. När en ny text ska läsas är det viktigt att eleverna får göra detta på olika sätt, genom läsning i helklass, grupp/par, genom såväl högläsning som tyst läsning.⁴

Det andra kriteriet handlar om att *undervisningen organiseras och genomförs i samverkan med eleverna*. Bedömningsstödet för detta är att läraren ska utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inläring samt i undervisningen utgå från varje individs erfarenheter och tänkande. Enligt skollagen ska alla i skolan verka för att de demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig, ska omfatta alla elever.⁵ Elevers motivation till vidare läsning ökar om de ges möjlighet att välja egna texter.⁶

Skolans bearbetning av och kommunikation kring texten

Bedömningsområdet skolans bearbetning av och kommunikation kring texten är granskningens kärna och innehåller flera av de kriterier som fokuserar på undervis-

² Lpo 94, Kursplanen i svenska.

³ Dysthe (1996).

⁴ Se Dysthe (1996), Liberg (1993), Liberg (1996), Liberg (2006), Wiksten Folkeryd - af Geijerstam - Edling (2006).

⁵ Lpo 94, 2.2

⁶ se Molloy (2002), Fast (2007), Olin-Scheller (2006), Smidt (1989).

ningskvaliteten när det gäller själva läsprocessen. De kriterier som utgjort granskningens underlag handlar om att *eleverna möter olika slags texter, texterna väljs utifrån elevens utvecklingsnivå, lärarna förbereder läsning genom att ge eleven förförståelse till texten, eleverna bearbetar texter och kommunicerar kring texter i undervisningen och varje elevs kunskapsutveckling gällande läsning utvärderas och bedöms.*

Bedömningsunderlaget för kriteriet *eleverna möter olika slags texter* är att eleverna ska utveckla sin förmåga att läsa, förstå, tolka och uppleva texter av olika slag, enligt kursplanen i svenska. I de naturorienterande ämnena ska eleverna, enligt kursplanens mål att uppnå i årskurs 5, ha inblick i olika sätt att göra naturen begriplig. Det innebär dels ett naturvetenskapligt sätt med dess systematiska observationer, experiment och teorier, dels det sätt som används i konst, skönlitteratur, myter och sagor.⁷ För att utveckla sin förmåga att förstå texter är det av stor vikt att eleven får möta olika slags texter, skrivna för olika syften.

För kriteriet *texterna väljs utifrån elevens utvecklingsnivå* utgår Skolinspektionens bedömning från att lärarna ska organisera och genomföra arbetet så att eleverna utvecklas efter sina förutsättningar. Samtidigt ska eleverna stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga.⁸ I forskning framgår att texterna bör väljas efter elevens utvecklingsnivå d.v.s. även ge utrymme för mera krävande texter för att ge förutsättningar för utveckling.⁹

För kriterierna *lärarna förbereder läsning genom att ge eleven förförståelse till texten* och *eleverna bearbetar texter och kommunicerar kring texter i undervisningen* bedömer Skolinspektionen utifrån att undervisningen ska leda till att eleverna utvecklar förmågan att utnyttja olika möjligheter för att hämta information. De ska tillägna sig kunskap om mediernas språk och funktion samt utveckla sin förmåga att tolka, kritiskt granska och värdera olika källor och budskap. Eleverna ska kunna anpassa läsningen och arbetet med texten till dess olika syften. Svenskämnet utvecklar tillsammans med andra ämnen i skolan elevernas kommunikationsförmåga, tänkande och kreativitet. Enligt läroplanen ska varje elev utveckla ett rikt och nyanserat språk. Skolan ansvarar för att varje elev behärskar det svenska språket och kan lyssna och läsa aktivt och uttrycka idéer och tankar i tal och skrift.¹⁰

Enligt kursplanen för de naturorienterande ämnena ska eleverna utveckla ett kritiskt och konstruktivt förhållningssätt till egna och andras resonemang med respekt och lyhördhet för andras ställningstaganden.¹¹

I forskning framkommer att arbetet med förförståelsen av en text ska hjälpa eleverna att förstå en text. Den är viktig för själva läsningen och även för den tankemässiga bear-

⁷ Kursplanen för de naturorienterande ämnena.

⁸ Lpo 94.

⁹ Se Vygotskij (2001), Appleyard (1990).

¹⁰ Lpo 94.

¹¹ Kursplanen för de naturorienterande ämnena.

betningen av texten. I arbetet med att skapa förförståelse är det också väsentligt att elevernas tidigare kunskaper och erfarenheter lyfts upp och att texten sätts in i ett meningsfullt sammanhang.¹²

När läraren/eleven ska läsa en ny text är det betydelsefullt att hon/han gör det på olika sätt; läsning för hela klassen, läsning i grupp/par, högläsning och tyst läsning. Högläsning är viktigt i klassrummen, både av lärare och av elever i smågrupper.¹³

Genom bearbetningen av texten ska eleven erhålla en djupare läsförståelse av texten, där elevens kunskaper och erfarenheter ska utvecklas och fördjupas. Bearbetningen rör både textens innehåll och struktur. I en bearbetning av textens innehåll bör utrymme ges för läraren och eleven att sammanfatta innehållet, identifiera budskapet, jämföra texten med andra texter, generalisera, förutse händelseförloppet och värdera texten. I en bearbetning av texters struktur ska eleven få en större medvetenhet om textens syfte, stil och mottagare.¹⁴

För att utveckla sin medvetenhet kring att det finns olika texttyper och olika sätt att läsa bör eleven ges möjlighet att möta olika texter och använda sig av olika lässtrategier. Det är även väsentligt att göra eleverna medvetna om olika texttypers kännetecken i form och språk samt att diskutera vad som är en god respektive mindre god text.¹⁵

Samtalet har stor betydelse för att utveckla förmågan att läsa. I ett textsamtal ges eleverna möjlighet att återberätta och beskriva innehållet, ställa frågor kring innehållet och göra förutsägelser om vad som kan hända. I samband med att de läser och samtar om en text blir elevens tankar formulerade. I en språkmiljö som främjar läsutveckling är det centralt att det finns utrymme för olika uttrycksformer som exempelvis samtal, bildskapande och drama. De olika uttrycksformerna bör ge eleverna utrymme att på olika sätt uttrycka erfarenheter och åsikter om texters innehåll och därmed fördjupa sin textförståelse.¹⁶ Skrivandet är också en central del för att eleverna ska få uttrycka vad de tänker.¹⁷

I kriteriet *varje elevs kunskapsutveckling gällande läsning utvärderas och bedöms*, ingår att utgångspunkten för bedömningen av elevernas kunskapsutveckling i svenska och de naturorienterande ämnena är de mål och kriterier som fastställs i de nationella kursplanerna. Till stöd för bedömningen ska lärare även använda de nationella ämnesproven i svenska i årskurserna 3, 5 och 9. En dokumentation av elevens kunskapsutveckling i ämnet svenska och naturorienterande ämnen görs i elevens individuella utvecklingsplan med skriftliga omdömen. Denna ska ge information om hur långt eleven har kommit i sin utveckling i förhållande till de nationella målen och den lokala pedago-

¹² Se Reichenberg (2003) och (2008), Langer (1995), McCormick (1994).

¹³ Se Smidt (2004), Brink (2009), Kuyumcu (2004), Hedeboe (2002).

¹⁴ Se Keene - Zimmermann (1997), Torell red. (2002).

¹⁵ Se Ewald (2007).

¹⁶ Thorson "(2005), Dysthe (1996) Hultin (2009) och (2006).

¹⁷ Løkenstgard Hoe, (2002), Molloy (1996).

giska planeringen och lyfta fram elevens utvecklingsmöjligheter samt vara ett redskap för ett ökat ansvar för det egna lärandet.¹⁸

Skolans miljö och förutsättningar för undervisningen

För bedömningsområdet som behandlar skolans miljö och förutsättningar för undervisningen i svenska och naturorienterande ämnena fokuserar granskningen på tre kriterier. Den första handlar om att *skolans fysiska miljö stödjer läsprocessen*. Detta grundar sig övergripande på att rektorn, enligt författningarna, har det yttersta ansvaret för att en fysisk miljö utformas så att den stödjer elevernas inläring.¹⁹ Vidare beskriver forskning att i den fysiska miljön är faktorer som tillgång till olika slags texter, särskilda läsmiljöer och exponering av böcker av vikt. Vidare är tillgången till och användningen av ett bibliotek och bibliotekarier betydelsefull.²⁰

De två andra kriterierna handlar om att *skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen* och att *lärarna ges möjlighet till kompetensutveckling och samverkan med inriktning mot läsprocessen*. Enligt författningarna gäller att som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten i sin helhet inriktas in på att nå de nationella målen. Rektorn har även ansvar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, skolplanen och till den lokala arbetsplanen. Rektorn har särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt skall kunna utföra sina uppgifter. Skolans organisation ska ge förutsättningar för god undervisningskvalitet genom att lärarna har den kompetens som krävs, att det ges möjlighet till kompetensutveckling, tid för pedagogiska samtal m.m.²¹

¹⁸ 7 kap. 2 § grundskoleförordningen.

¹⁹ Lpo 94

²⁰ Langer (2005), Limberg et al (2002), Rosenblatt (2002).

²¹ Lpo 94

Bilaga 2**Referenslista**

- Appleyard JA., (1990), *Becoming a Reader. The experience of fiction from childhood to adulthood.*
- Brink L., (2009), "Bättre läsning och bättre skrivande – men hur? Om grupprocesser och textrörlighet" i Jönsson K. (red), *Bygga broar och öppna dörrar . Att läsa, skriva och samtala om texter i förskola och skola.*
- Brink L (2005), "Boksamtal under mellanåren" + "Välja bok" i Kåreland L., (red.), *Modig och stark eller ligga lågt. Skönlitteratur och genus i skola och förskola.*
- Brink L., (2000), *Försvunna bokslukare? Om läslust och läsvanor hos elever i grundskolan i fyra Gävleborgskommuner.*
- Bryman, A., (1997), *Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning.*
- Dysthe O., (1996), *Det flerstämmiga klassrummet. Att skriva och samtala för att lära.*
- Ejlertsson G., (1996), *Enkäten i praktiken, en handbok i enkätmetodik.*
- Ewald A., (2007), *Läskulturer, elever och litteraturläsning i grundskolans mellanår.*
- Fast C., (2007), *Sju barn lär sig läsa och skriva: familjeliv och populärkultur i mötet med skola och förskola.*
- Gustafsson, J-E. och Rosén, M., (2004), *Förändringar i läskompetens 1991-2001. Forskning i fokus, nr 22. Myndigheten för skolutveckling.*
- Hedeboe B. (2002) *Når vejret læser kalenderen... En systemisk funktionel genreanalyse av skrivepædagogiske forløp*
- Holme, Idar Magne – Solvang, Bernt Krohn (1991), *Forskningsmetodik, om kvalitative og kvantitative metoder.* Lund.
- Hultin E. (2009) *Det ovanliga i vanliga klassrumssamtal i Makt, mening motstånd. Litteraturundervisningens dilemman och möjligheter.*
- Hultin E. (2006) *"Samtalsgenrer i gymnasieskolans litteraturundervisning"* Örebro Universitet.
- Jönsson K red.. (2009) *Att läsa, skriva och samtala om texter i förskola och skola.*
- Keene EO - Zimmermann S (1997) *Mosaic of Thought. Teaching Comprehension in a reader's workshop*
- Kursplaner och betygskriterier för grundskolan 2000
- Kuyumcu E. (2004) *Genrer och stämmor i skolans språkutvecklande arbete" i Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*
- Langer J. (2005) *Litterära föreställningsvärldar. Litteraturundervisning och litterär förståelse*
- Liberg C., (2009), "Svenska elevers läsförmåga" i *Perspektiv på läsning, Svenskläraryrkeförbundet årskrift 2009.*

- Liberg C., (2006), "Elever som textresurser i mötet med skriftspråkliga textvärldar" i Bjar L., (red.), *Det hänger på språket*.
- Liberg C., (1996), "Läsförståelse" i Gisela Håkansson& Ulrika Nettelbladt red. *Språkförståelse. Rapport från ASLAS höstsymposium Lund 9-11 november 1996*
- Liberg C., (1993), *Hur barn lär sig läsa och skriva*.
- Limberg L., (2002), *Informationssökning och lärande 2002*.
- Lpo 94, *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna*.
- Løkenstgard Hoel T., (2002), *Skriva och samtala*.
- Malmgren LG., (1997), *Åtta läsare på mellanstadiet. Litteraturläsning i ett utvecklingsperspektiv*.
- McCormick K., (1994), *The culture of reading and the teaching of English*.
- Molloy G., (2002), *Läraren, Litteraturen, Eleven. En studie om läsning av skönlitteratur på högstadiet*.
- Olin-Scheller K., (2006), *Mellan Dante och Big brother. En studie om gymnasieelevers textvärldar*.
- Rosenblatt L., (2002), *Litteraturläsning som utforskning och upptäcktsresa*
- Samtalsgenrer i gymnasieskolans litteraturundervisning. En ämnesdidaktisk studie. Örebro Universitet* (2006).
- Skolverket (2008), *Språket på väg. Ett diagnosmaterial i svenska och svenska som andraspråk för grundskolans åk 6-9*.
- Skolverket (2007), *Vad händer med läsningen? En kunskapsöversikt om läsundervisningen i Sverige 1995-2007. Rapport nr 304*.
- Skolverket (2007), *Pirls 2006. Läsförståelse hos elever i årskurs 4 – i Sverige och i världen. Rapport nr 305*.
- Skolverket (2006), *Med fokus på läsförståelse. En analys av skillnader och likheter mellan internationella jämförande studier och nationella kursplaner. Skolverkets aktuella analyser*.
- Skolverket (2004), *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003. Rapport nr 250 och 251*.
- Skolverket (1998), *Läs- och skrivprocessen som ett led i undervisningen. Nationella kvalitetsgranskningar*.
- Smidt J., (2004), *Sjanger og stemmer i norskrommet*.
- Smidt J., (1989), *Seks lesere på skolen. Hva de søkte, hva de fant*.
- SOU 1997:108 (1997) *Att lämna skolan med rak rygg – om rätten till skriftspråket och om förskolans och skolans möjligheter att förebygga och möta läs- och skrivsvårigheter*.
- Thorsson S., (2005), *Den dubbla receptionen: om litteratursamtal mellan elever och deras svensklärare*.
- Torell Ö. (red.), *Hur gör man en litteraturläsare? Om skolans litteraturundervisning i Sverige, Ryssland och Finland 2002*.

Regeringsbeslut U97/4444/S. Regeringens uppdrag till Statens skolverk angående nationella kvalitetsgranskningar år 1998.

Reichenberg M., (2008), *Vägar till läsförståelse: texten, läsaren och samtalet*.

Reichenberg M., (2006), "Att läsa mellan och bortom raderna" i Bjar L., (red.), *Det hänger på språket*.

Reichenberg M., (2000), *Röst och kausalitet i lärobokstexter: en studie av elevers förståelse av olika textversioner*

Vygotskij L.S., (1934/2001), *Tänkande och språk*.

Wiksten Folkeryd J. - af Geijerstam Å. - Edling A., (2006 A) "Textrörlighet – hur elever talar om egna och andras texter" i Bjar L., (red.), *Det hänger på språket*.